

جمهوری اسلامی ایران
Islamic Republic of Iran
سازمان ملی استاندارد ایران

Iranian National Standardization Organization

استاندارد ملی ایران

۱۹۱۳۸

چاپ اول

۱۳۹۳

INSO
19138
1st. Edition
2015

صنایع دستی - سیاه چادر ایلام - ویژگی‌ها

Handicrafts -Ilam tent black- Specifications

ICS: 97.195

به نام خدا

آشنایی با سازمان ملی استاندارد ایران

مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به موجب بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱ تنها مرجع رسمی کشور است که وظیفه تعیین، تدوین و نشر استانداردهای ملی (رسمی) ایران را به عهده دارد.

نام موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به موجب یکصد و پنجاه و دومین جلسه شورای عالی اداری مورخ ۹۰/۶/۲۹ به سازمان ملی استاندارد ایران تغییر و طی نامه شماره ۲۰۶/۳۵۸۳۸ مورخ ۹۰/۷/۲۴ جهت اجرا ابلاغ شده است.

تدوین استاندارد در حوزه های مختلف در کمیسیون های فنی مرکب از کارشناسان سازمان، صاحب نظران مراکز و مؤسسات علمی، پژوهشی، تولیدی و اقتصادی آگاه و مرتبط انجام می شود و کوششی همگام با مصالح ملی و با توجه به شرایط تولیدی، فناوری و تجاری است که از مشارکت آگاهانه و منصفانه صاحبان حق و نفع، شامل تولیدکنندگان، مصرف کنندگان، صادرکنندگان و وارد کنندگان، مراکز علمی و تخصصی، نهادها، سازمان های دولتی و غیر دولتی حاصل می شود. پیش نویس استانداردهای ملی ایران برای نظرخواهی به مراجع ذی نفع و اعضای کمیسیون های فنی مربوط ارسال می شود و پس از دریافت نظرها و پیشنهادات در کمیته ملی مرتبط با آن رشته طرح و در صورت تصویب به عنوان استاندارد ملی (رسمی) ایران چاپ و منتشر می شود.

پیش نویس استانداردهایی که مؤسسات و سازمان های علاقه مند و ذی صلاح نیز با رعایت ضوابط تعیین شده تهیه می کنند در کمیته ملی طرح و بررسی و در صورت تصویب، به عنوان استاندارد ملی ایران چاپ و منتشر می شود. بدین ترتیب، استانداردهایی ملی تلقی می شوند که بر اساس مفاد نوشته شده در استاندارد ملی ایران شماره ۵ تدوین و در کمیته ملی استاندارد مربوط که سازمان ملی استاندارد ایران تشکیل می دهد به تصویب رسیده باشد.

سازمان ملی استاندارد ایران از اعضای اصلی سازمان بین المللی استاندارد (ISO)^۱، کمیسیون بین المللی الکتروتکنیک (IEC)^۲ و سازمان بین المللی اندازه شناسی قانونی (OIML)^۳ است و به عنوان تنها رابط^۴ کمیسیون کدکس غذایی (CAC)^۵ در کشور فعالیت می کند. در تدوین استانداردهای ملی ایران ضمن توجه به شرایط کلی و نیازمندی های خاص کشور، از آخرین پیشرفت های علمی، فنی و صنعتی جهان و استانداردهای بین المللی بهره گیری می شود.

سازمان ملی استاندارد ایران می تواند با رعایت موازین پیش بینی شده در قانون، برای حمایت از مصرف کنندگان، حفظ سلامت و ایمنی فردی و عمومی، حصول اطمینان از کیفیت محصولات و ملاحظات زیست محیطی و اقتصادی، اجرای بعضی از استانداردهای ملی ایران را برای محصولات تولیدی داخل کشور و/یا اقلام وارداتی، با تصویب شورای عالی استاندارد، اجباری نماید. سازمان می تواند به منظور حفظ بازارهای بین المللی برای محصولات کشور، اجرای استانداردهای کالاهای صادراتی و درجه بندی آن را اجباری نماید. همچنین برای اطمینان بخشیدن به استفاده کنندگان از خدمات سازمان ها و مؤسسات فعال در زمینه مشاوره، آموزش، بازرسی، ممیزی و صدور گواهی سیستم های مدیریت کیفیت و مدیریت زیست محیطی، آزمایشگاه ها و مراکز کالیبراسیون (واسنجی) وسایل سنجش، سازمان ملی استاندارد ایران این گونه سازمان ها و مؤسسات را بر اساس ضوابط نظام تأیید صلاحیت ایران ارزیابی می کند و در صورت احراز شرایط لازم، گواهینامه تأیید صلاحیت به آن ها اعطا و بر عملکرد آن ها نظارت می کند. ترویج دستگاه بین المللی یکاها، کالیبراسیون (واسنجی) وسایل سنجش، تعیین عیار فلزات گرانبها و انجام تحقیقات کاربردی برای ارتقای سطح استانداردهای ملی ایران از دیگر وظایف این سازمان است.

1- International Organization for Standardization

2 - International Electrotechnical Commission

3- International Organization of Legal Metrology (Organisation Internationale de Metrologie Legale)

4 - Contact point

5 - Codex Alimentarius Commission

کمیسیون فنی تدوین استاندارد
"صنایع دستی - سیاه چادر ایلام - ویژگی‌ها"

رئیس:

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و
گردشگری استان ایلام

بختیاری، حمید
(فوق لیسانس صنایع دستی و مردم شناسی)

دبیر:

اداره کل استاندارد استان ایلام

همتی، مهناز
(لیسانس مهندسی شیمی)

اعضاء: (اسامی به ترتیب حروف الفبا)

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و
گردشگری استان ایلام

احمدی، کیومرث
(لیسانس مدیریت بازرگانی)

سازمان ملی استاندارد ایران

پیغامی، فریبا
(لیسانس فیزیک)

سازمان ملی استاندارد ایران

حسینی، مرجان
(لیسانس مهندسی نساجی)

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و
گردشگری استان ایلام

خورانی، عبدالله
(لیسانس مدیریت صنعتی)

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و
گردشگری استان ایلام

قاسمپور، زهرا
(لیسانس مهندسی نساجی)

سازمان ملی استاندارد ایران

وحدانی، ابراهیم
(فوق لیسانس مهندسی نساجی)

پیش گفتار

استاندارد "صنایع دستی - سیاه چادر ایلام- ویژگی‌ها" که پیش نویس آن در کمیسیون های مربوط توسط سازمان ملی استاندارد ایران تهیه و تدوین شده و در دویست و بیست و پنجمین اجلاس کمیته ملی استاندارد خدمات مورخ ۹۳/۱۱/۲۸ مورد تصویب قرار گرفته است، اینک به استناد بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱، به عنوان استاندارد ملی منتشر می شود.

برای حفظ همگامی و هماهنگی با تحولات و پیشرفت‌های ملی و جهانی در زمینه صنایع، علوم و خدمات، استانداردهای ملی ایران در مواقع لزوم تجدید نظر خواهد شد و هر پیشنهادی که برای اصلاح و تکمیل این استانداردها ارائه شود، هنگام تجدید نظر در کمیسیون فنی مربوط مورد توجه قرار خواهد گرفت. بنابراین، باید همواره از آخرین تجدیدنظر استانداردهای ملی استفاده کرد.

منبع و مآخذی که برای تهیه این استاندارد مورد استفاده قرار گرفته به شرح زیر است:
با استفاده از تجربیات و تحقیقات صنعتگران رشته سیاه چادر ایلام و نظرات کارشناسان صنایع دستی و هنرهای سنتی و نساجی اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان ایلام

"صنایع دستی - سیاه چادر ایلام- ویژگی ها"

۱ هدف و دامنه کاربرد

هدف از تدوین این استاندارد تعیین ویژگی‌ها، نمونه برداری، بسته بندی و نشانه گذاری سیاه چادر^۱ دستباف ایلام می باشد.
این استاندارد برای سیاه چادر تهیه شده از موی بز کاربرد دارد.

۲ اصطلاحات و تعاریف

در این استاندارد، اصطلاحات و تعاریف زیر به کار می‌رود:

۱-۲

سیاه چادر

نوعی چادر است که از به هم دوختن تخته (لت) تهیه می‌شود و به عنوان سر پناهی موقت که قابلیت جمع شدن و برپاشدن را در محل اسکان داشته و توسط اقوام کوچرو و عشایر، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲-۲

تخته

لت^۲

نواری بافته شده از موی بز سیاه است که توسط زنان عشایر، از به هم تنیدن موی بز به روش ساده بافی (صوفی بافی) بافته می‌شود. تخته (لت) در حقیقت تکه‌ای از سیاه چادر است.

۳-۲

میخ

چوب‌های میخی شکل که برای مهار کردن سیاه چادر در زمین فرو می‌برند.

۴-۲

همنگ^۳

طناب‌هایی در دو سمت چپ و راست سیاه چادر که از یک سر به یک گوشه سیاه چادر و از سر دیگرشان به میخ‌های چوبی فرو رفته در زمین بسته شده است.

۱- سیاه چادر به گویش کردی و لری "دوار" نامیده می‌شود.

2-Lat
3-hamang

۵-۲

دسک^۱

طناب‌هایی در جلو و عقب سیاه چادر که سیاه چادر را به میخ‌های فرو رفته در زمین متصل کرده و آن را مهار می‌کند.

۶-۲

سرتیل

طناب سرکوچیل

دو طنابی که در دو طرف سرکوچیل قرار گرفته و توسط میخ به زمین متصل می‌شوند.

۷-۲

سرکوچیل

قلاب‌هایی که برای اتصال تخته (لت) های عقب و جلوی سیاه چادر و به منظور عبور شکرک از داخل آنها به کار می‌رود.

۸-۲

چله^۲

چوب‌های با سطح مقطع گرد که یک سر آنها ۷ شکل بوده و به منظور نگهداشتن سیاه چادر و در انتهای تخته (لت) های بهم متصل شده به منظور سهولت رفت و آمد ساکنین آن، به صورت عمودی در روی سطح زمین قرار می‌گیرند. محل قرار گیری چله‌ها نقطه‌ی اتصال دسک‌ها به سیاه چادر می‌باشد.

۹-۲

سین^۳

چوب‌های بلندتر از چله با سطح مقطع گرد که در زیر وسط سیاه چادر (محل سرکوچیل) قرار گرفته و به منظور جلوگیری از سقوط سیاه چادر و سهولت رفت و آمد ساکنان به داخل سیاه چادر نصب می‌شوند.

۱۰-۲

شکرک^۴

1-Dasak

2-Chella

3-Sin

4-Shakarak

چوب‌های کوچک مخروطی شکل که یک طرف آن تراش خورده و به منظور اتصال تخته (لت) های جلو و عقبی سیاه چادر از قلاب‌های سرکوچیل، عبور می‌کنند.

۱۱-۲

شلمه^۱

قسمت آویزان شده تخته (لت)های دو طرف چپ و راست سیاه چادر که مانع دید دیگران به داخل سیاه چادر می‌شود.

۱۲-۲

ورمال^۲

دو تخته (لت) از سیاه چادر که در عقب و جلو سیاه چادر آویزان و به آن دوخته شده و مانع ورود باد و گرد و خاک و نیز دید افراد به داخل سیاه چادر می‌شود.

۳ ویژگی ابزار

۱-۳

تخته

لت

هر تخته (لت) دارای عرض ۳۰ تا ۶۰ سانتیمتر و طول شش تا ۱۲ متر می باشد.

۲-۳ میخ

اندازه میخ‌ها باید به طوری باشد که با فرو کردن آن‌ها در زمین، سیاه چادر مهار شود.

۳-۳ همنگ

تعداد همنگ در سیاه چادر ایلام دو عدد است. اندازه طناب‌ها باید طوری باشد که بتواند گوشه‌های سمت راست و چپ سیاه چادر را مهار کند.

۴-۳ دسک

هر سیاه چادر دارای کمینه سه دسک در جلو و سه دسک در عقب می‌باشد. فاصله هر دسک تا دسک بعدی حدود یک متر می‌باشد.

1-Shallamah

2-Varmal

۵-۳

سرتیل

طناب سرکوچیل

تعداد سرتیل (طناب سرکوچیل) دو عدد است و به صورت قرینه در دو طرف چادر قرار گرفته و به دور میخ-هایی که برای کنترل طناب‌های سرتیل در سمت چپ و راست سیاه چادر زمین فرو رفته اند، پیچانده می-شود.

در صورت عدم استفاده از شکرک این طناب‌ها به صورت یک طناب یکسره از یک طرف سرکوچیل به طرف دیگر جهت مهار سیاه چادر امتداد می‌یابد.

۶-۳ چله

سطح مقطع چوب‌های چله، گرد و اندازه قطر مقطع آن‌ها حدود ۵ سانتی متر می‌باشد. طول آن‌ها از طول سین‌ها کوتاه‌تر است.

۷-۳ سین

اندازه چوب‌های سین بلندتر از چله و با سطح مقطع گرد با قطر مقطع حدود ۲۰ سانتی متر می‌باشد.

۸-۳ سرکوچیل

تعداد قلاب‌های سرکوچیل باید طوری باشد که بتواند سقف سیاه چادر را به منظور جلوگیری از ورود برف و باران به صورت کامل بپوشاند. فاصله قلاب‌های سرکوچیل از همدیگر کمینه ۵ سانتی متر می‌باشد.

۹-۳ شکرک

طول شکرک‌ها ۲۰ سانتی متر و عرض آن‌ها حدود ۵ سانتی متر می‌باشد.

۱۰-۳ شلمه

سیاه چادر برپاشده از سمت چپ و راست آویزان می‌شود که ارتفاع قسمت آویزان شده بستگی به اندازه تخته‌ها (لت) دارد. به طور کلی طول قسمت آویزان شده باید طوری باشد که کمینه تا سطح زمین برسد. در برخی موارد ترجیحاً برای مهار سیاه چادر به جهت جلوگیری از باد، آب باران و حیوانات موذی مقدار مازاد آن را در زیر خاک مهار می‌کنند.

۱۱-۳ ورمال

طول و عرض ورمال اختیاری است و معمولاً به صورتی است که جلوی سیاه چادر را کامل پوشش می‌دهد.

۱۲-۴ کوماچ

چوب چهار تراش افقی با عرض حدود ۱۵ سانتی متر و طول تقریبی ۲ متر که در وسط سیاه چادر و در محل اتصال تخته (لت) ۳۵ سانتی متری که به اولین تخته (لت) عقبی متصل شده است، به صورت افقی قرار می‌گیرد. در هر دو متر سیاه چادر یک کوماچ قرار می‌گیرد.

۵ ویژگی‌ها

۱-۵ ویژگی مواد اولیه

۱-۱-۵ موی بز

موی بز در بهار چیده شده و سپس زنان روستایی با ابزارهای ساده ریسندگی از قبیل دوک آن را می‌ریسند و به صورت کلاف تبدیل می‌کنند. آنان به واسطه تجربه و با حس کردن الیاف توسط انگشتان دست هنگام ریسندگی، نخ‌هایی با قطر یکسان و یکنواخت به دست می‌آورند.

موی بز مورد استفاده در بافت سیاه چادر علاوه بر استحکام بالا، خواص فیزیولوژی خاص خود را دارد. برخلاف سایر مواد که در هنگام سرما منقبض و در هنگام گرما منبسط می‌شوند، موی بز در گرما منقبض و در سرما منبسط می‌شود و این خاصیت باعث می‌شود تا در فصل گرما نخ تهیه شده از موی بز در سیاه چادر منقبض شده و باعث باز شدن منافذ آن گردد تا به راحتی هوای آزاد و خنک به درون سیاه چادر راه یابد. در فصل سرما نیز با انبساط نخ‌ها و بسته شدن منافذ، علاوه بر جلوگیری از ورود باران و برف به درون سیاه چادر، از ورود هوای سرد نیز جلوگیری به عمل می‌آورد.

۲-۵ ویژگی تخته

۱-۲-۵ شیوه بافت

۱-۱-۲-۵ چله کشی (چله بندی)

برای چله کشی (چله بندی) از چهار چوب که به فاصله دلخواه در امتداد هم در زمین محل بافت فرو رفته اند، استفاده می‌شود. فاصله اولین و آخرین چوب مهار شده در زمین تعیین کننده طول هر تخته (لت) بوده و ارتفاع چوب‌ها باید به اندازه‌ای باشد که عرض تخته (لت) را تأمین کند. فاصله هر دو تا میخ کنار هم در دو انتهای چله کشی (چله بندی) ۵۰ سانتیمتر می‌باشد.

۲-۱-۲-۵ بافت

نخ تار که از موی بز درست می‌شود بر روی زمین به صورت عمودی چله کشی (چله بندی) می‌شود. نخ پود از لابلای نخ‌های تار عبور کرده و با گره به نخ تار انتهایی بعد از دفتین زدن، محکم می‌شود. در زمان بافت، حاشیه تخته (لت) با گره اضافی روی تار انتهایی در دو طرف تخته (لت) به وجود می‌آید تا در زمان اتصال تخته (لت) ها به هم استحکام کافی تأمین شود. برای بافت محکم و یکنواخت از وسیله‌ای به نام کرکیت^۱ (دفتین) استفاده می‌شود.

1-karkit

شکل ۱- طریقه بافت سیاه چادر

۳-۱-۲-۵ طرح بافت

از آن جایی که بافت سیاه چادر ساده بافی (صوفی بافی) بوه و با عبور نخ از زیر و رو نخ‌های تار مجاور هم بافته می‌شود، لذا سیاه چادر بدون طرح و نقش می‌باشد.

۴-۱-۲-۵ رنگ

با توجه به اینکه مواد اولیه مورد استفاده در سیاه چادر موی بز است و موی بز به دلیل استحکام و خواص فیزیولوژی آن غیرقابل رنگ‌رزی می‌باشد، لذا ترجیحاً رنگ سیاه چادر به صورت رنگ طبیعی (سیاه) موی بز است.

۵-۱-۲-۵ دوخت

تخته (لت)‌ها پس از تهیه و بافت نهایی از قسمت حاشیه توسط نخ تهیه شده از الیاف بز، بهم دوخته می‌شوند.

۳-۵ سیاه چادر

سیاه چادر دارای دو قسمت است: قسمت عقب سه تخته (لت) و قسمت جلو چهار تخته (لت).
 ۶ تخته (لت) با عرض ۶۰ سانتی‌متر و طول متفاوت و یک تخته (لت) با عرض ۳۵ سانتی‌متر با طول هم اندازه با کوچکترین طول تخته (لت) بافته شده، به وسیله نخی که از موی بز تهیه شده، به هم متصل می‌شوند.
 به منظور ایجاد شیب و سقف سیاه چادر، اندازه طول اولین و بالاترین تخته (لت) که به سرکوچیل وصل می‌شود بلندتر از دومین تخته و دومین تخته (لت) بلندتر از سومین تخته (لت) می‌باشد. تخته (لت) با عرض ۳۵ سانتی‌متر به بالاترین تخته (لت) از جلو و از عقب نیز به بالاترین تخته (لت) متصل می‌شود. به طوری که تخته (لت) ۳۵ سانتی متری در قسمت جلو سیاه چادر قرار گیرد. به جهت سهولت رفت و آمد ساکنین، طول جلوی سیاه چادر باید از قسمت عقب آن بلندتر باشد. سیاه چادر که شامل تخته (لت) های دوخته شده به

هم و به سرکوچیل می‌باشد، به وسیله سین‌ها، چله‌ها و کوماچ‌های متصل شده به قلاب‌ها، برپا می‌شود. سیاه چادر بر پا شده مطابق شکل ۲ می‌باشد.

شکل ۲- سیاه چادر

۶ بسته بندی

به دلیل جنبه خود مصرفی عشایر از سیاه چادر، عرضه و بسته بندی انجام نمی‌شود.

۷ نشانه گذاری

اطلاعات زیر باید بر روی برچسب به طور خوانا و ثابت به زبان فارسی یا مورد توافق درج گردد.

- درج عبارت "سیاه چادر ایلام"
- رنگ مصرفی نخ مورد استفاده
- ذکر محل تولید و استان مربوطه (نام و نشانی تولید کننده)
- ذکر عبارت "ساخت ایران"
- ابعاد (طول و عرض)